

UDDANNELSE AF SOCIONOMER

Betænkning
afgivet af De sociale Højskoler og
Uddannelseskommissionen
for det sociale område

BETÆNKNING NR. 549

1970

Statens trykningskontor
So 00-196-bet.

Indholdsfortegnelse

	Side
Indstilling vedrørende uddannelse af socionomer	5
Indledning	9
Afsnit I:	
Sammenfatning af uddannelseskommissionens materiale om social- rådgiveres arbejdsmæssige placering, funktioner m.m	11
1. Beskrivelse af materialet	11
2. Socialrådgiveres lønmæssige placering	11
3. Socialrådgiveres arbejdsmæssige funktioner	12
4. Det fremtidige behov for socialrådgivere	13
5. Behov for ændringer i socialrådgiveruddannelsen	13
Afsnit II:	
Den nuværende og fremtidige uddannelse	15
1. Uddannelsens sigte	15
a. Uddannelsens nuværende sigte	15
b. Uddannelsens nuværende anvendelsesområde	16
c. Uddannelsens fremtidige sigte	18
2. Uddannelsens faglige indhold	19
a. Uddannelsens nuværende faglige indhold	19
b. Vurdering af uddannelsens nuværende faglige indhold	20
c. Uddannelsens fremtidige faglige indhold	21
3. Uddannelsens opbygning og varighed, herunder samspillet mel- lem den praktiske og teoretiske del og mellem grunduddannelse, efteruddannelse og videreuddannelse	24
a. Uddannelsens nuværende opbygning og varighed m. v.	24
b. Uddannelsens fremtidige opbygning, varighed m.v.	25
4. Adgangsbetingelser	33
a. Gældende adgangsbetingelser	33
b. Fremtidige adgangsbetingelser	33
5. Kapacitet	34
a. Nuværende kapacitet	34
b. Tilgangen	35
c. Arbejdsmarkedets behov	36
d. Udvidelse af højskolernes kapacitet	37
e. Lærerkrafter	38
6. De studerendes økonomiske vilkår	39
BILAG: Socionomuddannelsen i Sverige og Norge	41

Indstilling vedrørende uddannelse af socionomer

1. I socialuddannelseskommissionens kommissorium er det bl. a. pålagt kommissionen at overveje udbygning af de eksisterende uddannelsesordninger, hvor disse skønnes utilstrækkelige.

Socialrådgiveruddannelsen indtager en central plads på det sociale område. Socialrådgiverne har først og fremmest til opgave at formidle forbindelsen mellem mennesker med sociale problemer og samfundets bistandsmuligheder. De er beskæftiget hermed i alle forsorgsgrene og sociale forvaltninger og virker desuden på tilgrænsende områder, navnlig inden for sundhedsvæsenet, som et bindeled til det sociale hjælpesystem. Det har derfor været naturligt for kommissionen at tage uddannelsen af socialrådgivere op til særlig undersøgelse og overvejelse. Dette er sket i nært samarbejde med bestyrelsen for de sociale højskoler, der varetager uddannelsen. Et af kommissionens sekretariat indsamlet materiale om socialrådgivernes hidtidige beskæftigelse og om arbejdsstedernes vurdering af uddannelsens tilstrækkelighed er nærmere bearbejdet og behandlet af bestyrelsen, der herefter har fremlagt sine synspunkter for kommissionen i den i det følgende gengivne betænkning af juni 1969 om uddannelse af socionomer.

2. På det således foreliggende grundlag finder uddannelseskommissionen det godtgjort,

at der er et betydeligt, udækket behov for socialrådgivere på de områder, hvor de hidtil hovedsagelig har fundet anvendelse, såvel som på områder, hvor de hidtil kun har været beskæftiget i begrænset omfang,

at behovet vil være stærkt stigende i de kommende år som følge af den socialpolitiske udviklingslinie i de senere års lovgivning og den kommende socialreform,

at uddannelsens hidtidige indhold i det store og hele svarer til, hvad socialrådgiverne har brug for i arbejdet, men at der dog dels generelt er behov for mere tid til fordybelse i den teoretiske del af uddannelsen, dels brug for undervisning i enkelte nye emner (forvaltningskundskab og arbejdsmarkedskundskab), og endelig brug for en vis specialisering efter de arbejdsområder, der sigtes imod af den enkelte studerende.

Socialuddannelseskommissionen kan tiltræde, at uddannelsesbetegnelsen socialrådgiver erstattes af betegnelsen socionom. Man lægger herved navnlig vægt på, at rådgivning er for snæver betegnelse for det centrale i faget og på, at socionom er en fælles nordisk betegnelse for personer med den tilsvarende uddannelse.

3. Socialuddannelseskommisionen skal i overensstemmelse hermed indstille, at der snarest muligt gennemføres en betydelig udvidelse af kapaciteten for uddannelsen af socionomer.

I overensstemmelse med almene uddannelsespolitiske synspunkter må det tilsigtes i løbet af en kortere årrække at nå op på en sådan kapacitet, at der bliver adgang til studiet for alle egnede, der søger uddannelsen efter objektive kriterier, som foreslået i nærværende betænkning, s 34.

Man skal særlig henlede opmærksomheden på, at udvidelse af kapaciteten på de sociale højskoler vil medføre en ikke uvæsentlig aflastning af presset på universiteterne, jfr. henvisningen side 37 til udtalelse fra planlægningsrådet for de højere uddannelser.

4. Det vil være af stor værdi for den ligelige udbygning af den sociale service, at der bliver mulighed for at få socionormuddannelse i forskellige dele af landet. Der må endvidere ved placeringen lægges vægt på mulighederne for pædagogisk samarbejde med andre samfundsfaglige og socialpædagogiske uddannelsesinstitutioner. Kapacitetsudvidelsen bør derfor - foruden ved udbygning af de eksisterende sociale højskoler i København, Århus og Odense - ske ved oprettelse af nye højskoler i Ålborg og de andre steder, hvortil fremtidige undervisningscentre vil blive henlagt.

5. Kommissionen skal endvidere indstille, at uddannelsen udbygges til en normal varighed af 3¹ år, bestående af undervisning i de sociale højskoler i fem semestre å \ år eller i alt 2 år, og praktik i to semestre å \ år eller i alt 1 år. I forhold til den hidtidige studieordning indebærer det forlængelse af studietiden med normalt \ år, der skal anvendes til udbygning af den teoretiske del af studiet.

Kommissionen kan tiltræde, at studiet opdeles i en almen del, der er fælles for alle socionomstuderende, og en speciel del, hvor den enkelte studerende selv vælger 3 specialkurser inden for de af studiet omfattede faggrupper. Herved imødekommer man de fra arbejdsstederne fremførte forskellige ønsker om mulighed for eleverne til fordybelse i specielle dele af stoffet uden at binde sig til en bestemt liniedeling af uddannelsen, som formentlig ville vise sig kun at være relevant i kortere tid under den hastige udvikling og ændring af samfundet.

7. Udbygning af samarbejdet med de øvrige sociale uddannelsesinstitutioner, med universiteterne og med andre højere læreanstalter er nødvendig såvel af hensyn til den faglige udvikling af socionomuddannelsen som en integreret del af samfunds- og adfærdsvidenskaberne som af hensyn til den bedst mulige udnyttelse af de begrænsede uddannelsesressourcer. Herved haves også værdien af, at de studerende selv er med til at opbygge deres uddannelse, for øje.

Kommissionen kan tiltræde de i betænkningen s. 32 herpå sigtende forslag.

8. Kommissionen mener i øvrigt ikke at burde gå nærmere ind på de mange problemer vedrørende studiets pædagogiske tilrettelægning. Det bør ef-

ter kommissionens opfattelse principielt overlades til højskolernes styrende organer løbende at tage stilling hertil. Det gælder således vægtfordelingen i undervisningen mellem faggrupperne i der almene del og den nærmere uddannelse af de kursustilbud, der skal gives eleverne i studiets 2. del. Det gælder endvidere spørgsmålet, i hvilken udstrækning og på hvilken måde, man skal gennemføre den foreslåede opdeling af studiet i koncentrerede kurser for hvert fagområde.

I forbindelse hermed skal man pege på det øgede behov, det foreslåede undervisningssystem må antages at medføre for koordination på tværs af faggrupperne gennem udstrakt lærersamarbejde, fælles øvelser, opgaver og studievejledning m. v. Det bør bl. a. overvejes at søge faget socialrådgivning udviklet til det metodefag, som i samarbejde med faglederne for de andre faggrupper i særlig grad kan bidrage til at binde de forskellige faggrupper sammen til en helhed. Dette fag kan i øvrigt være det fag, hvortil den praktiske del af uddannelsen i særlig grad er knyttet, således at der sikres den størst mulige grad af integration mellem den teoretiske og den praktiske del af uddannelsen.

9. Med hensyn til den praktiske del af uddannelsen skal kommissionen pege på, at den kommunale forvaltning formentlig i fremtiden vil blive et vigtigt arbejdsområde for socionomer. Det er derfor påkrævet, at der ved forhandling med de kommunale myndigheder og organisationer skabes øgede muligheder for placering af socionomstuderende i praktik i socialkontorer og andre kommunale, sociale institutioner, herunder også i kontorer m. v. , hvor der ikke aktuelt er beskæftiget socialrådgivere.

10. Kommissionen skal i øvrigt henvise til de i kommissionens betænkning nr. 524/1969 om praktik i uddannelser til det sociale område anførte principielle synspunkter og navnlig til udtalelsen side 31 under punkt 14 om effektivisering af den praktiske uddannelse. Dette problem er særligt påtrængende for socionomuddannelsen på grund af den forventede ekspansion i de kommende år og den omstændighed, at det i mange tilfælde er vanskeligt at placere mere end een praktikant ad gangen i hvert praktiksted.

Kommissionen kan støtte de sociale højskolars indstilling om bevilling til uddannelse af og vederlag til praktiklærere, men skal samtidig henstille, at der iværksættes bestræbelser for at finde flere former for denne del af uddannelsen.

I 1. Sluttelig bemærkes, at kommissionen senere skal vende tilbage til spørgsmålet om koordinering af socionomuddannelsen med andre sociale uddannelser i et sammenhængende uddannelsessystem.

København, oktober 1969.

S. E. Albrechtsen	Edward Hee	Eli Magnussen
Margrethe Appel	Vagn Holm	Hanne Søndergård
Carl Aude	Holger Horsten	K. Skovmand ^{Madsen}
N. E. Bank-Mikkelsen	Orla Jensen	K. V. Stang
Henning Friis (formand)	Walter Johannsen	

/ A. Toft

Indledning

Uddannelseskommissionen for det sociale område anmodede i december 1967 bestyrelsen for Danmarks sociale Højskole om at foranledige et af kommissionen indhentet materiale om socialrådgiveres arbejdsmæssige placering og funktioner m. v. nærmere bearbejdet. Kommissionen anmodede endvidere bestyrelsen om bl. a. under hensyntagen til dette materiale samt til resolution af 29. juni 1967 fra Europarådets ministerudvalg (The Role, Training and Status of Social Workers) at udtale sig om hvilke ændringer, der efter bestyrelsens opfattelse er grund til at foretage i socialrådgiveruddannelsen.

I bestyrelsens overvejelser vedrørende ændringer af socialrådgiveruddannelsen er indgået den af Dansk Socialrådgiverforening i juni 1968 afgivne Redegørelse vedrørende socionomuddannelsen, og man har på en række punkter fulgt de i denne redegørelse fremsatte synspunkter. Endvidere har bestyrelsen indhentet udtalelser fra højskolernes undervisningsråd til brug for sine overvejelser.

Lederne af de tre højskoler, rektor Åge Valbak, København, forstander Ole Hermansen, Århus og revalideringschef Otto Wandall-Holm, Odense, har deltaget i bestyrelsens drøftelser. Yderligere har medlem af uddannelseskommissionen, socialrådgiver Margrethe Appel deltaget som observatør.

København i juni 1969.

Henning Friis Vagn Holm Holger Horsten Jens Helbak
(formand)

Otto Jacobsen Erling Jarnbæk Orla Jensen Nis Ley

Eli Magnussen

Inger Østergaard

Niels Ole Andersen Bodil Jordahn

AFSNIT I

Sammenfatning af Uddannelseskommissionens materiale om socialrådgiveres arbejds-mæssige placering, funktioner m.m.

1. BESKRIVELSE AF MATERIALET

Materialet er tilvejebragt ved rundspørge i efteråret 1966 til de væsentligste af de områder, hvor socialrådgivere er beskæftiget. Ved indsamling af oplysningerne fra de adspurgte institutioner har man tilstræbt brede besvarelser til belysning af spørgsmålene. Det har været overladt til institutionernes ledelse at tage stilling til, hvorledes og hos hvem i de enkelte institutioner og disses afdelinger oplysninger til brug ved besvarelse af spørgsmålene skulle indhentes.

Fra de 17 adspurgte institutionsområder er der indkommet i alt 42 besvarelser. Kun i 5 tilfælde fremgår det direkte af de afgivne besvarelser, hvilke personer der har været impliceret i udformningen af besvarelserne. I 3 tilfælde er det således administrationen, lægecheferne samt de ansatte socialrådgivere, der har udtalt sig; i 1 tilfælde er det lægechefen og den ledende socialrådgiver, og i endnu 1 tilfælde er det den ledende socialrådgiver alene, der har udformet besvarelsen.

Halvdelen (21) af besvarelserne er formelt afgivet af administrationen med henvisning til supplerende oplysninger indhentet hos afdelingsledere eller lægechefer, og godt en trediedel (16) af administrationen alene. Hvorvidt og i hvilket omfang de ansatte socialrådgivere eller andre har medvirket til udformningen af disse 37 besvarelser, fremgår ikke direkte eller på en sådan måde, at man kan foretage en opgørelse heraf.

Yderligere synes nogle af de spørgsmål, man har søgt belyst, at have været så vanskelige at besvare, at en stor del af institutionerne har måttet undlade at tage stilling til disse eller har udtalt sig i mere vage og upræcise vendinger.

Disse forhold har medført, at besvarelserne fra de forskellige institutioner er præget af stor uensartethed, og at materialet har været vanskeligt tilgængeligt for en nærmere bearbejdelse.

2. SOCIALRÅDGIVERES LØNMÆSSIGE PLACERING

Af de foreliggende 42 besvarelser fremgår det, at der i alt er ansat 502 socialrådgivere i de adspurgte institutioner svarende til ca. 70% af alle aktive socialrådgivere. Af de omhandlede 502 socialrådgivere er 39% aflønnet efter statens 13. 1. kl., 14% efter 15. 1. kl., 10% efter 18. 1. kl. og 8% efter 21. 1. kl. og derover, mens de resterende 29% er aflønnet på anden måde.

Det kan oplyses, at en opgørelse, foretaget af Dansk Socialrådgiverforening over samtlige aktive medlemmers lønmæssige placering i 1966, viser

nogenlunde samme fordeling på lønklasser. Ifølge denne opgørelse er 35% aflønnet efter 13. l.kl., 20% efter 15. l.kl., 15% efter 18. l.kl., 9% efter 21. l.kl. og derover, mens 21% er aflønnet på anden måde.

3. SOCIALRÅDGIVERES ARBEJDSMÆSSIGE FUNKTIONER

Af det foreliggende materiale samt supplerende undersøgelser til belysning af socialrådgiveres funktioner kan det udledes, at ca. 85% af socialrådgiverne hovedsageligt er beskæftiget med selvstændigt at yde personlig rådgivning og støtte til institutionens klienter i forbindelse med problemer af økonomisk, uddannelses- og erhvervsmæssig, bolig- og familiemæssig art herunder bl. a. også juridiske, skatte- og forsikringsmæssige spørgsmål, og problemer der vedrører børneopdragelse og fritidsudnyttelse.

Problemerne søges klarlagt igennem samtaler med klienten og i givet fald ved indhentning af supplerende oplysninger fra offentlige institutioner og andre, der kan belyse klientens sociale situation med henblik på formidling og koordinering af de til rådighed stående hjælpeforanstaltninger til afhjælpning eller forebyggelse af problemer inden for de nævnte områder. I dette arbejde indgår som oftest samarbejde med eller henvisning til andre institutioner.

Socialrådgiverne udøver igennem en ofte langvarig kontakt med klienten en påvirkning med det formål at bringe klienten i stand til at klare sig selv i samfundet. Socialrådgiverne arbejder i vid udstrækning i team med læger, jurister, psykologer og andre specialister. I en del tilfælde vil det tillige henhøre under socialrådgiveren at indhente oplysninger om klienten til brug for øvrige team-medlemmers eller offentlige myndigheders afgørelse og videre behandling af sagen.

En del socialrådgivere fungerer ved siden af det almindelige socialrådgivningsarbejde som praktiklærere for studerende fra de sociale højskoler og giver desuden undervisning til andre personalegrupper som f. eks. sygeplejersker, børnehavelærerinder og familievejledere. Hvor socialrådgivere er ansat i døgninstitution, påhviler det dem ofte - udover det almindelige sociale arbejde - at undervise institutionens elever eller indsatte i samfundsfag eller lede studiekredse herom. Hertil kommer i nogle tilfælde udadrettet oplysningsvirksomhed om institutionens arbejde ved foredrag og undervisning.

Omkring 12% af socialrådgiverne er ansat som afdelingsledere, sous-chefer eller på anden måde i ledende eller overordnede stillinger.

Socialrådgivere i sådanne stillinger er i visse tilfælde ledere af arbejdsteam og er ellers overvejende beskæftiget med administrativt prægede opgaver, såsom tilrettelæggelse af arbejdet for øvrige socialrådgivere og kontorpersonale, sagsfordeling, udarbejdelse af løbende statistik og orientering af medarbejderne om nye love og bestemmelser inden for arbejdsområdet. Hertil kommer vejledning og bistand til medarbejderne i sagsbehandling, og endelig er de i et vist omfang beskæftiget med undervisning og klientarbejde som ovenfor beskrevet.

De resterende ca. 3% har funktioner af pædagogisk eller administrativ karakter, som ikke står i direkte forbindelse med klientarbejde. Det drejer sig om socialrådgivere ansat ved de sociale højskoler., børneforsorgsseminariet i Jægerspris, socialforskningsinstituttet, socialministeriet, Dansk Arbejdsgiverforening m. v.

4. DET FREMTIDIGE BEHOV FOR SOCIALRÅDGIVERE

Størsteparten af de adspurgte institutioner havde ikke på det tidspunkt, hvor materialet blev indsamlet, ubesatte socialrådgiverstillinger, og kun for 2 områders vedkommende var der tale om, at et større antal stillinger normerede eller godkendte til socialrådgivere var ubesatte eller besat med personale med anden uddannelse. Det drejer sig om børne- og ungdomshjemmene og Statens Åndssvageforsorg, som især er ramt af Dansk Socialrådgiverforenings blokering af stillinger i 13. 1. kl. i institutioner, hvor der ikke i forvejen er ansat socialrådgivere i højere lønklasse.

Det forhold, at der kun er relativt få ledige socialrådgiverstillinger, kan ikke tages som udtryk for, at arbejdsmarkedet på undersøgelsestidspunktet var nogenlunde dækket med socialrådgivere. Dels har institutionerne i en del tilfælde undladt at søge stillinger normeret, hvis det på forhånd så ud til, at de ikke kunne blive besat, dels er ansøgning om normering af socialrådgiverstillinger i et vist omfang blevet afslået af de bevilgende myndigheder.

Om det fremtidige behov for socialrådgivere kan det af det indhentede materiale udledes, at adskillige institutioner har ønske om en ganske betydelig udvidelse af socialrådgiverstaben. I børne- og ungdomsværnet og ved børne- og ungdomshjemmene skønnes der således at være behov for det tredobbelse antal; fra Dansk Forsorgsselskab og fængselsvæsenet anslås der at være behov for en fordobling af antallet; fra mødrehjælpen, Statens Åndssvageforsorg og en række andre institutioner foreligger der ikke oplysning om noget bestemt antal, men en udvidelse skønnes nødvendig. Kun i ganske få tilfælde synes det nuværende antal tilstrækkeligt.

Til en nærmere vurdering af uddannelsesbehovet er de oplysninger, som fremgår af materialet, ikke fyldestgørende. Dette er bl. a. begrundet i den omstændighed, at udtalelserne om det fremtidige behov for socialrådgivere i de adspurgte institutioner er afgivet under forudsætning af, at det nuværende uddannelsessystem på det sociale område opretholdes.

5. BEHOV FOR ÆNDRINGER I SOCIALRÅDGIVERUDDANNELSEN

Der er delte meninger om, hvorvidt den nuværende uddannelse kan anses for dækkende for det arbejde, socialrådgiverne er beskæftiget med, men den overvejende del af tilkendegivelserne går ud på, at uddannelsen ikke kan anses for fuldt dækkende med særligt henblik på de arbejdsområder eller arbejdsfunktioner, som kræver specialviden.

Fra 36 af de adspurgte institutioner foreligger forslag til ændringer og tilføjelser til uddannelsen enten .: form af en uddybning af de eksisterende fag i grunduddannelsen eller ved supplerende kurser i de fag, som har særlig betydning for de pågældende arbejdsområder.

Hertil kommer fra en del af institutionerne ønske om efter- og videreuddannelse dels til ajourføring dels med specielt sigte på særlige fagområder.

AFSNIT II

Den nuværende og fremtidige uddannelse

1. UDDANNELSENS SIGTE

a. Uddannelsens nuværende sigte

Socialreformen af 1933 byggede på det princip, at hjælp først tildeltes, når trang var opstået, og samtidig fastlagdes ved reformen strukturen i kommunernes sociale forvaltninger. Arbejdet kom til at bestå i at udmåle den økonomiske hjælp, der i henhold til lovens bestemmelser kunne ydes i de enkelte trangstifælde og øve kontrol mod misbrug af det offentliges midler. Disse funktioner kom til at afspejle sig i den kommunale assistent-uddannelse.

Imidlertid medførte udviklingen på det sociale område et behov for uddannelse, der mere bredt sigtede på at yde personlig støtte til personer i sociale vanskeligheder og rådgivning om de til rådighed stående hjælpeforanstaltninger.

Svangerskabskommissionen udtalte således i 1937, at en særuddannelse af sociale medarbejdere skønnedes nødvendig med henblik på gennemførelse af mødrehjælpsloven, da ingen af de eksisterende uddannelser syntes dækkende for det arbejde, der ville følge af lovens gennemførelse. Ligeledes var der fra forskellige hospitalsafdelinger fremført ønsker om en særlig uddannelse af personale til afhjælpning af sociale vanskeligheder i forbindelse med sygdom og hospitalsindlæggelse, da sådanne vanskeligheder kunne forsinke eller modvirke helbredelse.

Disse synspunkter førte til oprettelse af Den sociale Skole i 1937 med det formål at give en teoretisk og praktisk grunduddannelse inden for det sociale område. Uddannelsens formål og indhold stod bl. a. i forbindelse med mødrehjælps opgaver, der i lov nr. 119 af 15. marts 1939 om mødrehjælpsinstitutioner, § 1, formuleredes således:

"Ved det offentliges foranstaltning oprettes mødrehjælpsinstitutioner, som har til formål at give svangre kvinder personlig, social og juridisk bistand, råd og vejledning med hensyn til deres svangerskab, derunder om den hjælp af økonomisk og lægelig art, der under svangerskabet og efter fødslen står til rådighed for dem selv eller til hjælp ved forsørgelse af det ventede barn."

Om personalets uddannelse udtaltes det i § 6:

"De af personalet, der ikke udelukkende beskæftiger sig med kontorarbejde, skal have gennemgået et anerkendt kursus for socialhjælpere eller være i besiddelse af en dermed ligestillet uddannelse.

Hermed skabtes en social grunduddannelse, som havde de rådgivende og støttende funktioner som det centrale i arbejdet, og som fik et bredt sigte mod hele det sociale arbejdsfelt.

b. Uddannelsens nuværende anvendelsesområde

Af omstående opstilling fremgår socialrådgivernes ansættelsessteder i 1967, udarbejdet på grundlag af Dansk Socialrådgiverforenings medlemsfortegnelse:

Statsinstitutioner:

Direktoratet for Børne- og Ungdomsforsorgen - herunder børneværnskonsulenter	13
Revalideringscentre	55
Justitsministeriets psykiatriske undersøgelsesklínik	3
Fængselsvæsenet	21
Statshospitalerne	42
Rigshospitalet	11
Statsungdomshjem og -optagelseshjem	2
Socialforskningsinstituttet	2
Div. statsinstitutioner	9

Statslignende institutioner:

Mødrehjælpsinstitutionerne	123
Samfundet og Hjemmet for Vanføre	19
Arbejdsanvisningskontorerne	10
Dansk Forsorgsselskab	44
Statens Åndssvageforsorg	86
Børne- og Ungdomsforsorgen (institutionerne, efterværn, plejehjemsforeninger m.v.)	25
Forsvarets Oplysnings- og Velfærdstjeneste	10
Danmarks sociale højskoler	11
Filadelfia	3
Børne- og ungdomsværnets rådgivningsklinikker	6

Kommunale institutioner:

Københavns kommunes hospitaler	47
Københavns kommunes socialdirektorat (hovedsagelig børne- værnet, enkerådgivningen og plejetilsynet)	19
Andre hospitaler	51
Socialkontorer og kommunalt ansatte løvrigt (hovedsageligt børneværnet)	69

Andre:

Familiecentret, Vesterbro	5
Landsforeningen mod børnelammelse	7
Kofoeds Skole	3
Personalekonsulenter	8
Dansk Flygtningehjælp	3
Diverse	34
Aktive medlemmer	741

Foranstående opstilling er som nævnt foretaget efter Dansk Socialrådgiverforenings medlemsfortegnelse. Ifølge oplysninger fra Dansk Socialrådgiverforening er mere end 90 pct. af alle aktive socialrådgivere medlemmer af denne forening. Revalideringscentre er det eneste arbejdsområde, der beskæftiger et større samlet antal socialrådgivere, som ikke er medlemmer af Dansk Socialrådgiverforening. I 1967 var der ifølge oplysninger fra revalideringscentre i alt ansat 86 socialrådgivere i centrene, hvilket bringer det kendte antal af aktive socialrådgivere op på 772.

De 2 største arbejdsområder for socialrådgivere er hospitalsvæsenet og mødrehjælpsinstitutionerne. 19 pct. af socialrådgiverne er ansat ved det statslige eller kommunale hospitalsvæsen og 16 pct. ved mødrehjælpsinstitutionerne. Ved Statens Åndssvageforsorg, revalideringscentre og de kommunale forvaltninger (herunder hovedsageligt ved børne- og ungdomsværnet) beskæftiges ca. 11 pct. i hvert af disse områder. Ved børne- og ungdomsforsorgen (som børneværnskonsulenter, i institutioner, ved efterværnet og i plejehjemsforeningerne) er beskæftiget 6 pct. af socialrådgiverne og et tilsvarende antal ved Dansk Forsorgsselskab.

Skønt uddannelsen ikke har sigte mod særlige fagområder, men er den eneste af de sociale uddannelser, der mere bredt tilsigter at forsyne de studerende med en teoretisk/praktisk grunduddannelse som forudsætning for klientarbejdet inden for hele det sociale arbejdsfelt, er det betydeligt, at de 2 oprindelige arbejdsområder for socialrådgivere, hospitalsvæsen og mødrehjælp, fremdeles er de områder, der - sammen med børne- og ungdomsforsorgen - i størst udstrækning beskæftiger socialrådgiveruddannede medarbejdere.

Antallet af personer med noget tilsvarende funktioner f. eks. kommuneassistenter og familievejledere er langt større end antallet af aktive socialrådgivere. Af den af Danmarks Statistik i maj 1966 for Uddannelseskommissionen afholdte tælling og undersøgelse af personalet ved kommunernes sociale forvaltninger fremgår det, at der her i alt var ansat 4.600 personer. En stor del af disse er helt eller delvis beskæftiget med betjening af det bistandssøgende klientel på socialkontorer, i børne- og ungdomsværn og i familievejledningen.

Årsagerne til, at kun en begrænset del af det sociale klientarbejde varetages af socialrådgiverne, må først og fremmest søges i den kendsgerning, at udbuddet af socialrådgivere har været betydeligt mindre end efterspørgslen. Der er flere gange i de senere år gennemført lovgivning, som har forudset, at der på een gang ansættes et stort antal personer til forebyggende og revaliderende opgaver på det sociale område. Da personer, uddannet til et sådant arbejde, ikke har været disponible i tilstrækkeligt antal, idet uddannelseskapaaciteten ikke har modsvaret ekspansionen, er personaleproblemet blevet løst ved at handplukke folk med anden uddannelse, som efter ansættelsen er blevet specialuddannet ved supplerende kurser. Dette gælder f.eks. for revalideringscentre og familievejledningen.

Hertil kommer¹ det forhold, at nogle arbejdsområder som f. eks. mødrehjælpen og hospitalsvæsenet traditionelt har ansat socialrådgivere til klientarbejdet, hvorved der er skabt et socialrådgivermiljø, som fortsat har virket tiltrækkende på socialrådgivere, mens andre områder som f.eks. socialkontorer har foretrukket den kommunale assistentuddannelse som baggrund for arbejdet.

Uddannelsens fremtidige sigte

Det fremtidige sigte med uddannelsen må ses i relation til opbygningen af det fremtidige sociale servicesystem. Den hidtidige udvikling på det sociale område har medført, at de sociale opgaver er blevet opdelt på et stort antal institutioner hver med sine særlige opgaver.

Det fremtidige sociale servicesystem må antages at blive "enstrengt", således at alle eller de fleste sociale vanskeligheder kan behandles inden for samme organisatoriske ramme. I konsekvens heraf må de sociale medarbejdere være bredt orienteret mod alle aspekter i det sociale klientarbejde, således som det allerede tilsigtes i den eksisterende socialrådgiveruddannelse.

I fremtidens sociale arbejde vil der i endnu højere grad end i det nuværende blive lagt vægt på planlægning og koordinering. Der vil her være tale om planlægning og koordinering, dels i forbindelse med behandling af sociale problemer hos enkeltpersoner og familier, dels med sigte på forebyggelse og afhjælpning af sociale problemer eller fremme af trivsel for større grupper, f. eks. inden for et geografisk område. Desuden må det antages, at det fremtidige sociale servicesystem vil medføre større decentralisering af beslutnings- og bevillingsprocesserne, hvorved den enkelte sociale medarbejder i højere grad inddrages heri, således som det nu er tilfældet ved afgørelse af f. eks. revalideringsstøtte og abortus provocatus.

I det direkte klientarbejde vil de rådgivende og støttende funktioner fremdeles være det centrale, men løsningen af de øvrige opgaver vil forudsætte betydeligt større kendskab til administrative principper og planlægning hos de sociale medarbejdere.

Man finder ikke, at det er tilstrækkeligt alene at sigte på et bestemt niveau i det sociale arbejde. Der må inden for højskolernes rammer åbnes mulighed for videregående uddannelse af de socialrådgivere og andre sociale medarbejdere, som i fortsættelse af uddannelsen eller senere måtte være tilskyndet hertil inden for det eller de arbejdsområder eller funktioner, som har påkaldt sig særlig interesse.

I resolutionen fra Europarådets ministerudvalg udtales, at uddannelsen har til formål at udstyre vordende socialarbejdere med de fornødne kundskaber og kvalifikationer samt den holdning, der er nødvendig for effektiv udførelse af deres arbejde. Der fremsættes forslag om, at regeringerne bør overveje, om de eksisterende sociale skoler er tilstrækkeligt udstyret til at imødekomme disse behov, når der tages hensyn til, at socialarbejderne skal påtage sig forskelligartede opgaver enten i forbindelse med indførelse af grundlæggende socialforsorg eller ved gennemførelse af tilsyn, rådgivning, administration, undervisning og forskning. Denne situation kan kræve uddannelse på forskelligt niveau.

Det fremtidige sigte kan herefter formuleres således:

Det er de sociale højskolars formål at give en grundlæggende og videregående uddannelse til varetagelse af socialt behandlingsarbejde, herunder forebyggende og rådgivende virksomhed, samt til administrative og planlæggende funktioner inden for det sociale arbejdsområde.

I overensstemmelse med Dansk Socialrådgiverforenings redegørelse foreslås det, at betegnelsen socionom fremtidig anvendes for dimittender fra de sociale højskoler. Der opnås herved en rummelig og neutral uddannelsesstitel i stedet for den hidtil anvendte socialrådgivertitel, der nok så meget må anses for en stillingsbeskrivelse. Det bemærkes, at betegnelsen socionom anvendes i Sverige og Norge.

2. UDDANNELSENS FAGLIGE INDHOLD

a. Uddannelsens nuværende faglige indhold

Socialrådgivningen var i begyndelsen koncentreret om afhjælpning af de foreliggende mere praktisk betonedede problemer ved anvendelse af gældende lovgivning, ved at bistå med ansøgning til myndighederne og formidle kontakten hertil samt ved allehånde praktiske foranstaltninger, som fandtes påkrævede i forbindelse med hospitalsindlæggelser eller sociale nødsituationer. Uddannelsen var da også fra starten lagt an på at forsyne socialrådgiverne med lovteknisk viden samt viden om sygdomme og deres sociale følger.

Efterhånden erkendtes nødvendigheden af en udvidet rådgivning og støtte med større vægt på den enkelte klients baggrund og personlige egenskaber, hvilket igen medførte behov for en fyldigere viden på det psykologiske område til udvidet forståelse af klientens personlighedsmæssige udrustning og evne til at klare egne vanskeligheder tillige med en større viden om samfundet og dets indvirkning på den enkelte.

Heraf fulgte, at det ene af de oprindelige hovedfag, hygiejne/sygdomslære, efterhånden gik stærkt ned i timetal, mens de juridiske fag, samfundsfag og psykologi udvidedes, og endelig indførtes i 1962 faget socialrådgivning som et selvstændigt fag med stort timetal til indlæring af en systematisk og metodisk arbejdsform i det sociale arbejde.

Af omstående opstilling fremgår den nuværende fag- og timestfordeling i de 2 teoretiske år af uddannelsen:

	1. år	3. år	Timer i alt
Offentlig forsorg	96	64	160
Socialforsikring	96	96	192
Revalidering	-	40	40
Familieret	64	64	128
Civilret	64	-	64
Kriminalret	-	96	96
Kriminologi	-	40	40
Statistik og økonomi	96	-	96
Socialpolitik	--	88	88
Sociologi	64	96	160
Socialmedicin	64	-	64
Psykiatri	64	32	96
Psykologi	96	128	224
Socialrådgivningsmetodik og institutionslære	192	184	376
Diverse: Foredrag	20	20	40
Opgaver m. v.			190

I det andet år af uddannelsen - praktikåret - vil det faglige indhold være afhængigt af kombinationen af praktiksteder, og indholdet af uddannelsen her kan i **øvrigt** variere stærkt fra institution til institution.

Praktikken foregår i følgende institutionsområder:

1. Mødrehjælp.

2. Revalidering.
3. Hospitaler, sygehuse m. v.
4. Hospitaler for sindslidende.
5. Fængselsforsorg og Dansk Forsorgsselskab.
6. Socialkontor og familievejledning.
7. Børne- og ungdomsforsorg.
8. Åndssvageforsorg.
9. Diverse - herunder privatfilantropiske institutioner.

b. Vurdering af uddannelsens nuværende faglige indhold

Den overvejende del af tilkendegivelserne i det i afsnit I beskrevne materiale går ud på, at uddannelsen ikke skønnes fuldt dækkende til bestridelse af de foreliggende arbejdsopgaver.

Fra langt de fleste af de adspurgte institutioner foreligger forslag om udvidelse og tilbygning til den bestående uddannelse i overensstemmelse med de enkelte institutionsområders behov for specialviden hos medarbejderne og til ajourføring af viden som følge af ændringer inden for den sociale lovgivning.

Uddannelsen har som nævnt undergået stadig udvikling og ændring, specielt hvad angår undervisningen i psykologi, sociologi og arbejdsmetoder i socialt arbejde. Da udtalelser om uddannelsens faglige indhold er fremsat på baggrund af de ansatte socialrådgiveres måske noget forskellige uddannelsesmæssige baggrund, er det vanskeligt heraf at udlede, om den nuværende uddannelses faglige indhold, således som det fremgår af den aktuelle læseplan, har imødekommet en del af behovet for ændringer og korrektioner til uddannelsen. Det fremgår ikke af de givne besvarelser, hvornår de ansatte socialrådgivere er uddannet, hvilket ville have været en ledetråd ved afgørelsen heraf.

Den nuværende uddannelse er et lukket system, inden for hvilket alle i et givet tidsrum modtager den samme uddannelse. Tilpasning af uddannelsen til arbejdsmarkedet må den enkelte selv foretage efter afsluttet uddannelse.

Den kundskabsmængde, de uddannede møder med, vil måske på nogle områder være fyldestgørende, men utilstrækkelig på andre, hvor de foreliggende arbejdsopgaver kræver større indsigt og specialviden. Til gengæld vil kundskaber på atter andre områder måske vise sig overflødige eller mindre vigtige i det pågældende arbejde.

I resolutionen fra Europarådets ministerudvalg udtales det, at det faglige indhold i uddannelsen bør dække følgende 3 hovedområder med samme vægt på hver: studiet af mennesket, studiet af samfundet og den sociale forsorg samt teorier og metoder i socialt arbejde.

I den eksisterende undervisningsplan indgår de i resolutionen nævnte fagområder men med hovedvægten på studiet af samfundet og den sociale

forsorg, som udgør godt halvdelen af uddannelsens teoretiske indhold, begrundet i omfanget af de lovkomplekser og det sociale hjælpeapparat, som er den nødvendige baggrundsviden for socialrådgivere her i landet. Studiet af mennesket, herunder socialmedicin, psykiatri og psykologi og studiet af teorier og metoder i socialt arbejde udgør hver knapt fjerdedelen af uddannelsens teoretiske indhold. Hertil kommer praktikken, der udgør en trediedel af hele uddannelsen.

c. Uddannelsens fremtidige faglige indhold

Som det ses af udviklingen, har de rådgivende og støttende funktioner til stadighed været de fremherskende i arbejdet med en problemcentreret indsats over for den enkelte klient eller familie og med stadig større vægt på forståelsen af det enkelte menneskes baggrund og reaktioner, det ydre samfunds indvirken herpå og betydning af den personlige kontakt som middel til påvirkning af adfærd.

Uddannelsens faglige indhold må fremdeles sigte på at give de studerende det grundlag af kundskaber og den holdning til arbejdet, som er nødvendig for selvstændigt at kunne yde personlig vejledning, rådgivning og støtte og herunder formidle og koordinere samfundets tilbud om hjælpeforanstaltninger til det sociale klientel, hvilket også i fremtiden må anses for at blive de primære funktioner for flertallet af socialrådgivere.

Hvilken professionel holdning, der særlig skal søges udviklet i forbindelse med uddannelsen, kan ikke fastlægges en gang for alle på grund af den dynamiske udvikling på det sociale felt. Man skal dog fremhæve nogle elementer, som må tillægges betydning i socialt arbejde:

1. Respekt og tolerance over for det enkelte menneske og hans egenart.
2. Ansvarlighed såvel over for klienten som over for lovgivning og den administrative myndighed, hvorunder man er ansat.
3. Forståelse for samfundets foranderlighed samt åbenhed over for ny viden og nye arbejdsmetoder.

Ved tilrettelæggelsen af uddannelsens indhold må undervisningen tage udgangspunkt i klienten og den sociale behandling, ligesom klienten og den sociale behandling må søges placeret ind i en større sammenhæng.

Undervisningen må derfor omfatte det enkelte menneskes reaktionsmåde set i relation til personlighedens udvikling og konflikter samt dets legeomle og psykiske helbredstilstand, såvel som menneskers forhold til hinanden. Endvidere må undervisningen give orientering om samfundet og dets forhold til mennesket, metoder i socialt arbejde samt socialpolitik og socialret.

Til imødekomme heraf anses det for nødvendigt at bibeholde de eksisterende fag i den fremtidige uddannelse, dog med større vægt på kendskab til social-pædagogiske metoder i arbejdet.

Som det fremgår af beskrivelsen af socialrådgivernes arbejdsmæssige funktioner (side 12) indgår tillige bestridelsen af en række administrative opgaver i en del socialrådgiveres arbejde, til hvilke den nuværende uddannelse ikke er i særlig grad kvalificerende. Yderligere nødvendiggør det noget udvidede sigte med uddannelsen til også at omfatte administrative og

planlæggende funktioner i det sociale arbejde (jfr. side 18) en udvidelse og understregning af de elementer i uddannelsens faglige indhold, som tjener til indføring i administrative principper.

De fag, der vil indgå i uddannelsens teoretiske del, foreslås samlet i fagområder, som nedenfor er opstillet i alfabetisk orden:

Arbejdsmarkedskundskab.

Undervisningen sigter på at give de studerende de grundlæggende kundskaber om arbejdsmarkedet og en indføring i den dertil knyttede lovgivning.

Fagområdet omfatter følgende emner: Arbejdsmarkedets organisationer, arbejdsret, lovgivning om arbejdsforhold (medhjælperlov, lærlinglov, tjenestemandsløvslov, funktionærlov, sømandsløvslov, ferielov), arbejdsløshedsforsikring, beskæftigelsesforhold og uddannelsesforhold, arbejdsformidling, uddannelse af ikke-faglærte og andre spørgsmål i forbindelse med erhvervsvejledning.

Forvaltningskundskab

Undervisningen sigter på at give de studerende kendskab til den statslige og kommunale forvaltning, de forvaltningsretlige regler, administrative principper med særligt henblik på den sociale administration samt de sociale institutioners administrative opbygning og arbejdsområde.

Fagområdet omfatter følgende emner: Forvaltningens opbygning og sagsbehandling, regler for forvaltningsafgørelser, læren om forvaltningens frie skøn, kontrol med forvaltningen, ombudsmandsinstitutionen, ledelses- og administrationsprincipper institutionskundskab.

Psykologi og socialpædagogik.

Undervisningen sigter på at give et indblik i psykologiens terminologi og begrebsverden, psykologiens metoder og arbejdsområder samt socialpædagogiske virkemidler.

Fagområdet er opdelt i to delkurser.

Psykologi I omfatter følgende emner: Almen psykologi (herunder psykologiens historie, arv og miljø, perceptionspsykologi, motivation, intelligens- og personlighedstestning, forsvarsmekanismer), udviklingspsykologi (herunder børne- og ungdomspsykologi, modenhed, overgangsalder), indlæringspsykologi, arbejdspsykologi og institutionspsykologi.

Psykologi II, som læses sammen socialrådgivning II, omfatter følgende emner: Gruppepsykologi og socialpsykologi (herunder gruppemønstre, normer, hierarki, referensgrupper, marginalstatus og -konflikt) samt socialpædagogik (herunder pædagogiske midler i den sociale behandling).

Retskundskab

Undervisningen tager sigte på at give de studerende en orientering om retsreglers baggrund og udarbejdelse, domstolenes virksomhed og retsplejen samt give de studerende en indføring i afsnit af gældende lovgivning inden for det civilretlige og kriminalretlige område.

Fagområdet omfatter følgende emner: Familieret (herunder ægteskabslov, adoptionslov, myndighedslov og lov om børns retsstilling), formueret, (herunder aftalelov og afbetalingslov), mødrehjælps- og svangerskabslov, leje- og boliglovgivning, lov- og retskilder, loves tilblivelse, fri proces og den civile retspleje. Endelig omfatter fagområdet kriminalret, den krimi-

nelle retspleje og kriminologi, som kan indgå som valgfrit specialkursus i uddannelsens 2. del (jfr. side 25).

Samfundsbeskrivelse og praktisk statistik.

Undervisningen sigter på at give en økonomisk-social beskrivelse af det danske samfund, bl. a. på statistisk grundlag samt indføring i praktisk anvendelse af statistiske metoder.

Fagområdet omfatter følgende emner: Befolknings- og erhvervsforhold, samfundsøkonomi (herunder den økonomiske fordeling og den økonomiske politik) og praktisk statistik (herunder dataindsamling og statistiske øvelser).

Socialmedicin og psykiatri.

Undervisningen tager sigte på at give de studerende kendskab til samfundets sundhedsorganisation samt indføre dem i den medicinske og psykiatriske terminologi og give indblik i de medicinske og psykiske sygdomme og disses samfundsmæssige sammenhæng.

Fagområdet omfatter følgende emner: Sundhedsvæsenets organisation, medicinal- og vitalstatistik, hygiejne, sygdomsforebyggelse og sygdomsbehandling og endvidere psykiatriens udvikling, psykoser, forgiftninger, alkoholisme, eufomani, epilepsi, neuroselære, karakterafvigelser, intelligensdefekter og andre evnefejder.

Socialpolitik.

Fagområdet omfatter en gennemgang af de socialpolitiske og arbejdsmarkedspolitiske målsætninger på baggrund af et kort rids af det historiske udviklingsforløb. Der lægges navnlig vægt på en diskussion af de nyere målsætninger om forebyggelse, revalidering og behandling og de sandsynlige konsekvenser for opbygning af den praktiske socialpolitik.

Socialret.

Undervisningen tager sigte på at give de studerende et overblik over det gældende sikrings- og bistandssystem samt en indføring i den gældende socialret med henblik på et indgående kendskab til formålet med og indholdet af de enkelte bestemmelser.

Fagområdet er opdelt i to delkurser.

Socialret I omfatter følgende emner: Lovgivning om offentlig forsorg, herunder særforborsorg, revalidering, børnetilskud og andre familieydelse og børne- og ungdomsforsorg, beskæftigelses- og uddannelsesforhold, arbejdsformidling, uddannelse af ikke-faglærte og andre spørgsmål i forbindelse med erhvervsvejledning, lovgivning om husmoderafløsning og hjemmehjælp samt omsorgsloven.

Socialret II omfatter: Lov om syge- og ulykkesforsikring, arbejdsløshedsforsikring og lov om folke-, invalide- og enkepension.

Socialrådgivning.

Undervisningen tager sigte på at give de studerende et indgående kendskab til det sociale arbejdes udvikling og målsætning samt socialrådgivningens teoretiske forudsætninger og praktiske anvendelse.

Fagområdet er opdelt i to delkurser.

Socialrådgivning I omfatter følgende emner: Socialrådgivning i historisk perspektiv, socialrådgivningens målsætning, socialrådgiverens placering i

det sociale arbejde og anvendelse af hjælpemidler i socialt arbejde, herunder samtaleteknik, journal, teamwork m. v.

Socialrådgivning II, som læses sammen med psykologi II, omfatter følgende emner: Klientbehandling (individuel klientbehandling, familiebehandling og socialt gruppearbejde) samt planlægning og koordinering af sociale hjælpeforanstaltninger.

Sociologi.

Undervisningen sigter på at give de studerende et indblik i sociologisk terminologi og begrebsverden, sociologisk metode og sociologiens praktiske anvendelse.

Fagområdet omfatter følgende emner: Normer, roller, interaktion, kommunikation, den sociale lagdeling og mobilitet, familien, sociale afvigelser.

3. UDDANNELSENS OPBYGNING OG VARIGHED, HERUNDER SAMSPILLET MELLEM DEN PRAKTISKE OG TEORETISKE DEL OG MELLEM GRUNDUDDANNELSE, EFTERUDDANNELSE OG VIDEREUDDANNELSE

a. Uddannelsens nuværende opbygning og varighed m.v.

Uddannelsen er 3-årig. Det første og tredje år er teoretisk uddannelse (jfr. time- og fagfordeling side 19), mens det andet år er praktisk uddannelse. Såvel den teoretiske uddannelse som den praktiske del af uddannelsen er obligatorisk.

Uddannelsen har i sin nuværende form eksisteret siden 1962, hvor forpraktikken blev afskaffet, mens den i uddannelsen indbyggede praktik blev udvidet fra $\frac{1}{2}$ år til 1 år. Samtidig blev den teoretiske del udvidet fra $1\frac{1}{2}$ år til 2 år. Med en sådan opbygning af uddannelsen tilsigtedes en vekselvirkning mellem teori og praktik, således at det første års teoretiske undervisning kunne danne baggrund for det følgende års praktiske uddannelse som til gengæld skulle give det fornødne erfaringsgrundlag for det afsluttende teoriår. Der blev desuden henset **til**, at denne opbygning skulle medvirke til en konstant udnyttelse af højskolernes lokalemæssige kapacitet og de til rådighed stående praktiksteder.

Den teoretiske del følger en fast timeplan, hvorefter der dagligt læses (i timer). De forskellige fag læses sideløbende. Undervisningsformen er forelæsninger, eksaminatorier, skriftlige opgaver, klasses Diskussioner og i et vist omfang gruppearbejde. Efter første års undervisning afsluttes I.del med eksamen i civilret, statistik og økonomi, socialmedicin og psykiatri. Ved indledningen af tredje år udarbejder de studerende en selvvalgt skriftlig opgave inden for uddannelsens emnekreds. Endelig eksamen aflægges i offentlig forsyng, socialforsikring, familieret, kriminalret, socialpolitik, psykologi, socialrådgivningsmetodik og sociologi i slutningen af tredje år.

Den praktiske del af uddannelsen foregår ved, at de studerende places i forskellige sociale institutioner, hvor de under vejledning af en erfaren socialrådgiver deltager i institutionens arbejde for her igennem at

få mulighed for at omsætte de teoretiske kundskaber fra første års undervisning i praksis, prøve sig selv i klientarbejdet og indhøste erfaringer til brug for den videre teoretiske undervisning.

Praktikaret er delt i 2 lige lange perioder, således at de studerende er i praktik i 2 forskellige institutioner, såvidt muligt i overensstemmelse med deres egne ønsker. Ved afslutning af hver praktikperiode udarbejder praktiklæreren en skriftlig vurdering af den studerendes arbejde i institutionen.

Efteruddannelse har i et vis: omfang fundet sted ved afholdelse af kurser til ajourføring og fordybelse i særlige emner og fagområder. Siden 1964 har følgende kurser været afholdt:

Kursus i arbejdsmarkedsproblemer, 40 timer.

Kursus i administration, 50 timer.

Kursus for fængselsforsorgspersonale, 50 timer.

Kursus i familiebehandling, 100 timer.

Kursus for sociale medarbejdere under Statens Åndssvageforsorg, 200 timer.

Videreuddannelse er påbegyndt i efteråret 1968 ved afholdelse af et årskursus. I det først tilrettelagte kursus er hovedvægten lagt på klientbehandlingsmetoder med sigte på at gøre deltagerne bedre kvalificeret til at medvirke til tilrettelæggelsen og ledelsen af en samordnet indsats ud fra det sociale klientels behov.

b. Uddannelsens fremtidige opbygning, varighed m. v.

Den teoretiske del.

I betragtning af den igangværende udvikling såvel på det sociale område som inden for uddannelsessektoren vil der fremtidigt stilles krav om et betydeligt mere fleksibelt uddannelsessystem end det nuværende, således at det indrettes på, at ændringer og nydannelser hurtigt kan indpasses, at overgangsmuligheder til og fra andre uddannelser kan lattes, og at mere varierede undervisningsmetoder kan tages i anvendelse.

Den gældende undervisningsramme, inden for hvilken de enkelte fag læses sideløbende gennem hele uddannelsen med tre daglige lektioner af $1\frac{1}{2}$ times varighed i tre forskellige fag, må anses for mindre egnet til at kunne tilfredsstille disse behov, hvorfor en omlægning af rammen for undervisningen anses for ønskelig.

Som beskrevet på side 22-24 er det teoretiske indhold i uddannelsen foreslået samlet i fagområder. Indholdet i hvert af disse fagområder foreslås opdelt i grundkursus (første del), der tjener til at give en grundlæggende indlæring i fagområdet, og specialkursus (anden del), hvori særlige problemstillinger uddybes og/eller specielle dele af et fagområde tages op. Undervisningen i hvert kursus foreslås koncentreret over en 2-3 måneders periode, og kun 2 fagområder læses sideløbende. Hvert kursus afsluttes med afgivelse af en bedømmelse på grundlag af en eller flere prøver.

De synspunkter, der ligger til grund for en sådan omstrukturering af uddannelsen, er i store træk følgende:

1. Der opnås større smidighed i uddannelsen, idet studerende kan indhente ikke-beståede kurser senere i uddannelsen uden større forsinkelse mod forsinkelser på op til et år under den nuværende uddannelse. Endvidere vil studerende, som tidligere har taget et eller flere kurser på de sociale højskoler, kunne springe de pågældende kurser over ved fuldførelse af uddannelsen, mens man under nuværende uddannelse må begynde helt forfra på uddannelsen, hvis afbrydelsen sker i første år. Endelig vil studerende, som har gennemgået et tilsvarende pensum ved andre uddannelsesanstalter, ligeledes kunne overspringe kurser og nøjes med at indstille sig til prøve i det eller de omhandlede kurser.

2. Ved at indrette undervisningen i kurser, hvoraf kun to læses sideløbende, opnås, at en større del af dagen står til rådighed for det enkelte fagområde. Herved begrænses læreren ikke i sit valg af undervisningsmetoder og andre uddannelsesmæssige aktiviteter i samme grad som under den nuværende undervisningsramme, hvor der kun er afsat $1\frac{1}{2}$ time til hver lektion. Yderligere vil en sådan ændring af undervisningsrammen indebære administrative lettelser, idet skemalægning vil kunne foretages for hvert enkelt kursus for sig, således at ændringer hurtigere kan indpasses. Under den nuværende undervisningsramme må ændringer i skemalægningen foretages under hensyn til en række andre fags timer.

3. Det forhold, at undervisningen i et fagområde koncentrerer sig over en bestemt periode, giver mulighed for større fordybelse i de emner, fagområdet omhandler. Under den nuværende uddannelse læses daglig 3 forskellige fag, hvorefter de studerende til den følgende dag skal forberede sig på 3 indbyrdes forskellige fag. Yderligere vil man ved den foreslåede opdeling i fagområder tilstræbe bedre koordinering af og større overblik over emner med indbyrdes sammenhæng.

4. Det stærkt stigende behov for fagkurser, herunder i efter- og videreuddannelsens øjemed vil på en smidig måde kunne imødekommes ved at stille de opbyggede kursusblokke på såvel grundlæggende som på videregående niveau til rådighed for dette formål.

Man er opmærksom på, at forskellige indvendinger kan rejses mod den foreslåede omstrukturering af uddannelsen. Det kan således fremføres, at der er risiko for, at det indlærte pensum glemmes efter kursusafslutning, og endnu inden uddannelsen er tilendebragt. Man mener imidlertid ikke, at denne risiko er så alvorlig, at den ikke opvejes af de fordele, kursusformen indebærer, især i betragtning af, at detaljer under alle omstændigheder meget hurtigt trænges i baggrunden, indtil de måtte finde anvendelse i praksis. Yderligere finder man det væsentligst, at de studerende gennem indføring i et stof får forståelse og overblik samt tilegner sig kendskab til metoder, således at de senere bliver i stand til hurtigt at sætte sig ind i den for arbejdet relevante detailviden, frem for at lægge hovedvægt på et meget indgående kendskab til detaljer, som hastigt forældes.

For visse fags vedkommende er det fremført, at de ikke kan tilegnes i løbet af kort tid, idet de kræver lang tids modning hos de studerende, før forståelse opnås. Det gælder de holdningsbearbejdende fag (socialrådgivning og psykologi) og juridiske fag. Argumentet kan næppe helt afvises, men man kan sikre, at de studerende får den fornødne tid til tilegnelse af

holdning og tænke måde, f. eks. ved at lade kurser, hvori disse elementer indgår, følge efter hinanden, frem for at de læses sideløbende.

Det er indgået i overvejelserne, at der fra Danmarks pædagogiske Institut og fra Danmarks Lærerhøjskole foreligger oplysninger om, at "delmetoden", ifølge hvilken timerne i de enkelte fag fordeles over et helt undervisningsår, og som er den mest udbredte undervisningsform, vanskeliggør overblik. Man er derfor flere steder såvel ved højere uddannelsesanstalter som i gymnasier og folkeskolen ved at indføre "blokundervisning", hvorefter timerne i de enkelte fag eller fagområder samles over en vis kortere periode. Dette giver mulighed for større koncentration om det emne, man beskæftiger sig med, hvorved opnås en mere effektiv indlæring.

Reaktionen hos de studerende ved Københavns Universitet har været særdeles positiv over for denne undervisningsform, og det har vist sig, at mødeprocenten er steget stærkt ved kurser tilrettelagt på denne måde. Erfaringerne fra Sverige, hvor socionomuddannelsens teoretiske indhold er tilrettelagt i afgrænsede kurser, tyder på, at denne form er engagerende og aktiviserende.

Ved tilrettelæggelsen af indholdet i den teoretiske del af uddannelsen bør det i øvrigt tages i betragtning:

at indholdet, hvor det er muligt, i stedet for at være knyttet til den traditionelle fagopdeling, i højere grad tager udgangspunkt i de problemstillinger, som de studerende vil blive stillet over for i deres senere praksis,

at uddannelsens faglige indhold tilrettelægges således, at det giver mulighed for en stadig større grad af specialisering gennem uddybning af kundskaberne for særlige områder.

Til fremme af de studerendes medansvarlighed for uddannelsen foreslås indført en vis valgfrihed med hensyn til kombinationen af de fagområder, der indgår i uddannelsen.

Da de på side 22 - 24 omtalte fagområder alle anses for nødvendige elementer til opfyldelse af uddannelsens sigte, må grundkurserne i samtlige fagområder gøres obligatoriske. Når grundkurserne er gennemført, hvilket for flertallet af de studerende vil optage 3 semestre, kan valgfrihed indføres med hensyn til specialkurserne, således at uddannelsen regnes for afsluttet, når 3 specialkurser er bestået inden for forskellige fagområder, hvilket normalt vil tage 2 semestre. Varigleden af de enkelte kurser fremgår af skitsen side 30.

Der bør skabes mulighed for, at kurser o. lign., gennemført ved andre uddannelsesinstitutioner, kan anerkendes af højskolerne og indgå i det antal kurser, som kræves til en afsluttet socionomuddannelse.

Der kan således blive tale om, at pensa, der er læst under et tidlige studie, kan godskrives den studerende i forbindelse med gennemførelse af socionomuddannelsen, eller at kurser, f. eks. i socialpolitik, organisationsteori og pædagogik ved henholdsvis universiteter, handelshøjskoler og Danmarks Lærerhøjskole, kan indgå som specialkurser i socionomuddannelsen.

Den beskrevne studieordning forudsætter en indgående studievejledning, og der foreslås derfor ansat studievejledere ved højskolerne, således som det også er fremført i redegørelsen fra Dansk Socialrådgiverforening.

Den praktiske del.

Praktikken anses for et nødvendigt led i uddannelsen, da en teoretisk uddannelse alene ikke sikrer det tilstrækkelige grundlag for og den fornødne indsigt i klientarbejdet, således som det former sig i praksis. Dette synspunkt er i overensstemmelse med resolutionen fra Europarådets ministerudvalg, i hvilken det udtales, at den praktiske uddannelse udgør et væsentligt led i uddannelsen, og regeringerne bør tilskynde sociale organer og institutioner til at bidrage til denne uddannelse ved at give de studerende adgang til praktisk uddannelse under vejledning.

Det kan anføres, at en sådan indsigt kan erhverves efter afsluttet uddannelse, således som det er tilfældet med f.eks. juridiske kandidater, men her over for står det synspunkt, at en i uddannelsen indbygget praktik indebærer pædagogiske fordele med henblik på den videre teoretiske uddannelse. Hertil kommer det forhold, at de studerende igennem praktikken på et ret tidligt tidspunkt i uddannelsen har mulighed for at afprøve deres evner for klientarbejdet.

Det anses for nødvendigt at opretholde 2 praktikperioder som hidtil, idet formålet med den første praktikperiode er en generel indføring og træning i praktisk, socialt arbejde med hovedvægten på det individuelle klientarbejde, mens anden praktikperiode kan tjene til fordybelse i den gren af det sociale arbejde, til hvilken den studerende især måtte ønske at kvalificere sig.

Til praktikken knytter sig imidlertid en række særlige problemstillinger af såvel pædagogisk som administrativ karakter, og som kræver en mere udførlig behandling.

Den nuværende opbygning af uddannelsen, ifølge hvilken praktikken optager det 2. år af uddannelsen, har ikke i tilstrækkelig grad medført den tilsigtede vekselvirkning mellem teori og praksis. De 2 fortløbende praktikperioder medfører, at kontakten med den teoretiske undervisning svækkes, hvorved udbyttet af praktikken forringes.

Manglen på praktikinstitutioner gør sig i stigende grad gældende som følge af det udvidede antal studerende ved de sociale højskoler og volder allerede på nuværende tidspunkt store vanskeligheder. Praktiklærerne er alle fuldt beskæftigede sociale medarbejdere i de respektive institutioner. De må påtage sig oplæringen af praktikanten oven i den daglige arbejdsbyrde, hvilket dels begrænser kredsen af praktiklærere, dels i nogle tilfælde går ud over effektiviteten i vejledningen af praktikanten.

For at fremme kontakten mellem skole og praktik har højskolerne bestræbt sig på at aflægge besøg hos de studerende i praktikinstitutionerne. At gennemføre blot eet besøg fra højskolerne i hver praktikperiode belaster højskolernes medarbejderstab i meget betydelig grad, men det anses for særdeles nødvendigt, at kontakten til praktikstedet og praktiklærerne sikres.

For at opnå en bedre vekselvirkning mellem teori og praksis foreslås de 2 praktikperioder adskilt af en længere varende teoriperiode. Man har overvejet at afkorte praktikperioderne, men her imod taler dels udsagn fra repræsentanter for praktiklærerne, der anser 4¹ måneders praktik for mini-

mum, hvis de studerende skal have lejlighed til at deltage i klientbehandling og følge et sagsforløb, dels administrative hensyn til jævn udnyttelse af lokaler og praktikpladser. Praktikperioderne foreslås derfor fastlagt til 5 måneders varighed, hvilket svarer til 1 semester.

Til afhjælpning af manglen på praktikpladser står flere muligheder åbne. Det udvidede sigte med uddannelsen til også at omfatte administrative funktioner inden for det sociale område kan medføre, at 2. praktikperiode for nogle studerendes vedkommende vil komme til at foregå i arbejdsområder, som hidtil ikke har været benyttet som praktiksteder, hvilket i nogen grad vil lette presset på de traditionelle praktiksteder. Endvidere må institutionerne og de ansatte socialrådgivere i højere grad animeres til at modtage praktikanter. Et vederlag til praktiklærerne, således som det er indført i Sverige og Norge, må antages at kunne stimulere interessen hos en del socialrådgivere. En allerede til socialministeriet indgivet ansøgning om midler hertil er imidlertid ikke imødekommet.

Da den arbejdsbyrde, som i forvejen påhviler socialrådgiverne, afholder mange fra at påtage sig opgaven som praktiklærer, kunne en nedsættelse af sagstildelinger i institutionerne i praktikperioderne tænkes at medvirke til at øge antallet af praktiklærere. Der er endvidere den mulighed at koncentrere flere praktikanter om færre praktiklærere, således at højskolerne ansatte et antal praktiklærere som tjenstgørende i institutionerne med ansvar for uddannelsen af en praktikantgruppe af en vis størrelse. I Sverige har en række kommuner således udviklet praktikcentre. En sådan løsning vanskeliggøres dog af det forhold, at de sociale institutioner ikke pladsmæssigt er indrettet på modtagelsen af et større antal studerende. For mange institutioner er pladsmanglen så udtalt, at det frembyder problemer blot at skaffe plads til en enkelt praktikant.

En udbygning af kontakten mellem højskolerne og praktikstederne kan - foruden praktikbesøg - foregå ved i højere grad at inddrage praktiklærerne i højskolernes arbejde gennem jævnlige praktiklærermøder på højskolerne af en eller flere dages varighed. Der kan i denne forbindelse arrangeres kursuser eller andre uddannelsesforanstaltninger, der tjener til at støtte praktiklærerne i deres uddannelse og vejledning af praktikanterne.

Uddannelsens varighed.

Med den foran skitserede opbygning af uddannelsen og omlægning af de forskellige fagområder i kursusrækker vil uddannelsen ikke længere have en bestemt i forvejen fastslået varighed. Uddannelsesforløbet og uddannelsens varighed vil i højere grad være afhængig af de enkelte studerendes læsetræning, studiesammensætning og andre individuelle faktorer.

Imidlertid vil de i det foregående foreslåede udvidelser af det faglige indhold og den kendsgerning, at der allerede er tilgængeligt stof til uddannelsen som statistik og forvaltningskundskab, som faktisk har sprængt de nuværende rammer, indebære en vis gennemsnitlig forlængelse af uddannelses-tiden.

Det kan paregnes, at studerende, som ikke sinkes af sygdom eller andet, kan gennemføre uddannelsen på 3¹ år, mens studerende med særlig gode forkundskaber har mulighed for at afslutte uddannelsen noget hurtigere.

Skitse til uddannelsens opbygning.

1. semester	Forvaltningskundskab 2 mdr.	Samfundsbeskrivelse og praktisk statistik - 2 mdr.	1. del	
	Retskundskab 3 mdr.	Psykologi I 3 mdr.		
2. semester	Socialret I 3 mdr.	Socialmedicin og Psykiatri 3 mdr.		
	Socialret II 2 mdr.	Socialrådgivning I 2 mdr.		
3. semester	Praktik			
4. semester	Arbejdsmarkedskundskab 3 mdr.	Psykologi II - Socialpædagogik og Socialrådgivning II 3 mdr.		
	Socialpolitik 2 mdr.	Sociologi 2 mdr.		
5. semester	Praktik			
6. semester	3 valgfri specialkurser			2. del
7. semester				

Uddannelsens opbygning.

Uddannelsen foreslås opdelt i en første del og en anden del. I den første del indgår de obligatoriske grundkurser samt 1. praktikperiode. Alle grundkurser skal være bestået, og 1. praktikperiode passeret, før 2. del kan påbegyndes. Rækkefølgen af kurserne er bestemt af sammenhængen dels mellem kurserne indbyrdes, dels mellem kurser og praktik. I anden del indgår 2. praktikperiode og 3 specialkurser.

Nærmere regler for eksamensordning, antal af deltagere ved de enkelte kurser, dublering af kurser i tilfælde af overtegnelse og henvisning til kurser ved en af de andre højskoler i tilfælde af for ringe deltageran-

tal m.v. kan først udarbejdes, når der er taget stilling til de i nærværende betænkning fremlagte strukturforslag.

Med hensyn til praktikken placering i uddannelsen ville det være ønskeligt, om alle grundkurser var bestået, før 1. praktik påbegyndes, således at de studerende havde det bredest mulige grundlag for den praktiske træning. Man kan imidlertid ikke regne med, at flertallet af de studerende kan nå igennem samtlige grundkurser i løbet af 2 semestre, men må bruge 3 semestre hertil. Man har ikke fundet det hensigtsmæssigt at udskyde 1. praktik til 4. semester, fordi det af pædagogiske grunde er ønskeligt, at de studerende kommer i praktik på et relativt tidligt tidspunkt i uddannelsen.

Ved at placere praktikken i 3. semester gives der endvidere de studerende, som har formået at gennemføre alle grundkurser i løbet af 2 semestre, mulighed for at påbegynde specialkurserne allerede i 4. semester.

Begyndelsestermin.

Den nuværende uddannelse påbegyndes 2 gange årligt. Med et fast skema som det nuværende ville det indebære administrative lettelser, om uddannelsen kun påbegyndtes 1 gang årligt. Ved en omlægning af uddannelsen til kursusform vil det imidlertid indebære fordele at opretholde påbegyndelse 2 gange årligt, dels fordi man herved sikrer en jævnere udnyttelse af lærerkræfterne, dels fordi det giver mulighed for hurtigt at indhente forløste kurser uden forlængelse af uddannelsestiden.

Uddannelsen foreslås påbegyndt henholdsvis til september og til februar, hvorved hvert semester bliver af 5 måneders varighed. Efterårssemesteret løber herefter fra september til januar incl. og forårssemesteret fra februar til juni incl.

Efter- og videreuddannelse.

Af det indhentede materiale fremgår, at der er stort behov for såvel løbende ajourføringskurser som for specialkurser til udbygning af viden på forskellige fagområder og for videreuddannelsesmuligheder.

Øvrige erfaringer på dette område tyder på, at kurser til efter- og videreuddannelse så vidt muligt skal være af kortere varighed for at sikre deltagelse fra personer med ansættelse i de sociale institutioner, som vanskeligt kan afse personale i længere tid ad gangen.

Det må tages i betragtning, at netop de sociale uddannelser løber risiko for hastig forældelse som følge af de stadige ændringer i samfundet, bl. a. på lovgivningsområdet. For at de sociale medarbejders kvalifikationer kan være på højde med de krav, der stilles hertil i et forandrings-samfund, må socialarbejderne animeres til stadig at forny og bygge videre på deres uddannelse efter konstateret behov. Endvidere må det forudses, at kurser af kortere varighed til efter- og videreuddannelse vil blive det normale også inden for andre uddannelsesområder.

Med den omlægning af uddannelsen, som er omtalt i det foregående, vil behovet for såvel efter- som for videreuddannelse kunne imødekommes ved at stille de for de socialstuderende tilrettelagte kurser af 3-4 måneders varighed til rådighed for tidligere uddannede, som derved får mulighed for at ajourføre deres viden eller supplere deres uddannelse med specialkurser efter aktuelt behov.

For så vidt de foranstående skitserede kurser viser sig ikke at kunne dække behovet, vil der desuden kunne etableres videreuddannelseskurser af noget længere varighed for sociale medarbejdere, der ønsker at kvalificere sig til lederstillinger i administrationen eller behandlingsteam, eller som ønsker at uddanne sig til lærere ved de sociale højskoler.

Endelig kan efteruddannelse af socialarbejdere, som vanskeligt kan afse tid til deltagelse i kurser, arrangeres ved hjælp af brevkurser. Ifølge indhentede oplysninger fra et af de anerkendte brevkurser vil denne kursusform især være anvendelig ved velafgrænsede fagområder som f.eks. de juridiske fag. Et sådant kursus vil med forsel kunne gennemføres som kombineret undervisning i 3 faser:

1. Mundtlig undervisning af f. eks. 2 dages varighed (internat) fulgt op af
2. brevkursus, som afsluttes med
3. ca. 2 dages afsluttende internatkursus.

Forholdet til højere uddannelsesinstitutioner.

Som nævnt i afsnittet om uddannelsens fremtidige opbygning, (side 27-28) bør visse kurser, der forud for påbegyndelsen af socionomuddannelsen er gennemført ved universiteter og andre højere læreanstalter, kunne træde i stedet for kurser på højskolerne. Endvidere bør specialkurser under socionomuddannelsens anden del kunne tages på universiteter og andre højere læreanstalter.

I forbindelse hermed bemærkes, at det formentlig vil være ønskeligt, at kurser på de sociale højskoler, f. eks. i socialretlige fag, står åbne for studerende ved andre uddannelsesinstitutioner.

Ved at visse dele af studier ved de højere uddannelsesinstitutioner kan træde i stedet for dele af socionomuddannelsen, skabes således overgangsmulighed fra de højere uddannelsesinstitutioner til de sociale højskoler, idet studerende som nævnt vil kunne opnå godskrivning for relevante dele af et tidligere studium.

En tilsvarende overgangsmulighed fra de sociale højskoler til de højere uddannelsesinstitutioner ved disses anerkendelse af de for en given studieretning relevante kurser gennemført på de sociale højskoler bør forhandles med de højere læreanstalter.

Endelig anses det for ønskeligt, at der ved planlægningen af de højere uddannelser søges etableret en egentlig overbygning på socionomuddannelsen i form af en videreuddannelse ved universiteter og andre højere læreanstalter med henblik på de væsentligste af de områder, som socialrådgivere beskæftiger sig med. Det vil især dreje sig om supplerende uddannelse inden for psykologi, pædagogik, sociologi, socialpolitik, administration og planlægning.

Det bør så vidt muligt tilstræbes, at man drager fordel af fælles lærerkræfter mellem de højere uddannelsesinstitutioner og de sociale højskoler.

I det omfang de af Planlægningsrådet for de højere uddannelser fremsatte forslag om etablering af universitetscentre realiseres, vil der inden for disses rammer være særlig gode muligheder for gennemførelse af det foran foreslåede samarbejde mellem de højere uddannelsesinstitutioner og andre videregående uddannelser, herunder socionomuddannelsen

4. ADGANGSBETINGELSER

a. Gældende adgangsbetingelser

Siden oprettelsen af Den sociale Skole i 1937 er hovedvægten ved optagelsen af de studerende blevet lagt på de personlige egenskaber. Endvidere krævedes indtil for få år siden erfaring i socialt arbejde og kontormæssige færdigheder. Der knyttedes desuden visse aldersbetingelser til optagelsen (22 - 30 år), dels begrundet i, at arbejdet som socialrådgiver kræver en vis modenhed, dels i gældende regler for opnåelse af tjenestemandsansættelse

Da uddannelsesstiden blev forlænget til 3 år, nedsattes aldersgrænsen til 21 år. Den øvre aldersgrænse blev fastsat til 35 år og er nu helt ophævet.

Med det stigende ansøgerantal har det i praksis været nødvendigt at skærpe kravene til ansøgernes kvalifikationer, dels med hensyn til forudgående beskæftigelse, dels med hensyn til teoretiske forkundskaber, således at de ansøgere, der ikke har studentereksamen eller realeksamen, kun kan optages, hvis skoleuddannelsen er suppleret med en afsluttet erhvervsuddannelse af mindst 2\ års varighed.

I de senere år har kun 6-8 pct. af de studerende haft mindre end realeksamen. Studenter og realister er nogenlunde ligeligt repræsenteret blandt de studerende.

Efter afskaffelsen af forpraktik i 1962 er vurderingen af ansøgernes personlige egenskaber foretaget af højskolernes medarbejdere igennem interviews med ansøgerne. Ved den endelige udvælgelse har man henset til samtlige de om ansøgerne foreliggende oplysninger om skolegang, tidligere beskæftigelse og uddannelse, udtalelser fra arbejdsgivere etc.

Den anvendte optagelsesprocedure er meget tidkrævende, og det stigende ansøgerantal gør det ønskeligt, at proceduren forenkles. Desuden er proceduren behæftet med nogen usikkerhed. Det ydre livsforløb, således som det vil fremgå af en ansøgning om optagelse på højskolerne, afgiver ikke pålidelige holdepunkter for en vurdering af ansøgerens evner for uddannelsen og for det senere arbejde som socialrådgiver. Hertil kommer, at det personlige indtryk, som opnås ved interviews, ikke altid er sammenfaldende med det indtryk, man får af den studerende i løbet af uddannelsen. Ved den anvendte metode har man således ingen sikkerhed for, at de bedst egnede blandt ansøgerne optages, og kun mindre egnede og ikke egnede afvises.

b. Fremtidige adgangsbetingelser

Det anses for ønskeligt, at den gældende aldersgrænse på 21 år bortfalder. Højskolerne sikrer sig herved mulighed for større andel i den årlige tilgang af egnede uddannelsessøgende, der nu i mange tilfælde tvinges ind i en universitetsuddannelse eller anden uddannelse på grund af 21-årsgrænsen.

I betragtning af den usikkerhed, der er forbundet med vurderingen af ansøgerne, såvel hvad angår formelle adgangsbetingelser som med hensyn til de personlige egenskaber, kunne det anses for ønskeligt, om der skab-

tes mulighed for helt fri adgang til højskolerne, således at alle interesserede kunne påbegynde studiet.

En udskillelse af ikke-egnede måtte da foregå under uddannelsen.

En helt fri adgang må imidlertid antages at vanskeliggøre undervisningen. Det kunne i givet fald blive nødvendigt at etablere særlig undervisning i elementære fag så som dansk, engelsk, matematik og samfundslære for de studerende, der har en mere begrænset skolegang bag sig.

En sådan undervisning ligger imidlertid uden for højskolens sædvanlige uddannelsesprogram, og man finder det derfor mere hensigtsmæssigt at henvise sådanne ansøgere til at forberede sig til uddannelsen igennem de allerede etablerede højere forberedelseskurser.

Man finder det ikke ønskeligt at begrænse adgangen til uddannelsen således, at kun personer med studentereksamen eller højere forberedelseseksamen kan optages, idet man herved afskærer andre, som måske allerede er rutinerede i socialt arbejde og har vist sig særligt egnede hertil. Det foreslås derfor, at sådanne ansøgere med en mere begrænset skolegang kan optages efter at have aflagt prøve i fagene dansk, engelsk, matematik og samfundslære, således at de i disse fag, som anses for at give den fornødne baggrundsviden for uddannelsen på højskolerne, er på niveau med de studerende, der har bestået højere forberedelseseksamen.

Da der ved højere forberedelseseksamen er givet adgang til at indstille sig til eksamen i enkelte fag, eventuelt igennem forberedelse ved selvstudium, har også personer med erhvervsarbejde mulighed for at skaffe sig de fornødne kvalifikationer. Dette kan eventuelt gøres over en længere periode, således at de kun tager et par fag om året.

Optagelsesbetingelserne kan herefter formuleres således:

"Adgangsberettigede til de sociale højskoler er enhver, som har bestået studentereksamen eller højere forberedelseseksamen, eller som gennem en adgangsprøve i dansk, engelsk, samfundsfag og matematik svarende til de afsluttende obligatoriske prøver ved højere forberedelseseksamen i de pågældende fag mindst har opnået karakteren 6^x) i hvert af fagene."

Da antallet af adgangsberechtigede efter ovenstående kriterier indtil videre må forventes at overstige antallet af ledige pladser, vil det være nødvendigt at indføre et ventelistesystem. Det vil være rimeligt, at de af de adgangsberechtigede, som har længst erhvervs erfaring, får præferencestilling med hensyn til hurtig påbegyndelse af uddannelsen. I øvrigt bør enhver adgangsberegtiget kunne få meddelelse om tidspunktet for påbegyndelsen af uddannelsen suppleret med vejledning med hensyn til udnyttelse af eventuel ventetid.

5. KAPACITET

a Nuværende kapacitet

Ved højskolen i København er der siden 1964 optaget ca. 100 studerende årligt. Ved højskolen i Århus er der tidligere optaget ca. 25 studerende årligt, men fra 1967/68 er antallet forøget til ca. 50 årligt. Ved højskolen

x)

Der regnes her med den i bekendtgørelse nr. 32 af 4. februar 1963 omhandlede karakterskala (13-skalaen).

i Odense har ca. 25 studerende påbegyndt uddannelsen pr. 1. september 1968. Den samlede kapacitet ved Danmarks sociale højskoler er herefter 175 nye studerende årligt.

Antallet af ansøgere er betydeligt større end antallet af ledige pladser, som det fremgår af nedenstående opstilling:

Ansøbertallet til Danmarks sociale højskoler i årene:

	1966	1967	1968	1969
København	298	390	471	555
Århus	107	121	256	193
Odense	-	-	116	189
Ansøgere ialt	405	511	843	937

Heraf har ca. tre fjerdedele opfyldt de gældende formelle adgangsbetingelser.

b Tilgangen

De i afsnit 4 (side 33-34) foreslåede ændringer i adgangsbetingelserne, hvorefter der stilles krav om studentereksamen, højere forberedelseseksamen eller en adgangsprøve, begrænser i nogen grad kredsen af adgangsberettigede. Blandt de ca. 840 ansøgere til højskolerne i 1968 var ca. 350 studenter, svarende til 4 pct. af den årlige studenterproduktion. I planlægningsrådets skitse for udbygning af de højere uddannelser i tiden indtil 1980 er beregnet en stigning i den årlige studenterproduktion fra godt 9.000 i 1968 til mellem 11.400 og 12.300 i 1975 og til mellem 13.400 og 16.500 i 1980. I den senest offentliggjorte prognose fra undervisningsministeriets økonomiske og statistiske konsulent (juli 1968), skønnes studenterantallet allerede i 1972 at blive ca. 13.000, hvorefter det vil være nogenlunde konstant indtil 1975. Undervisningsministeriet har ikke udarbejdet prognoser frem til 1980, men for så vidt den her foretagne prognose er holdbar, må studenterproduktionen i 1980 antages at blive noget højere end beregnet af planlægningsrådet.

Såfremt 4 pct. af studenterne fremdeles vil søge socionomuddannelsen, kan tilgangen af studenter i 1975 med udgangspunkt i undervisningsministeriets prognose anslås til godt 500 stigende til ca. 700 i 1980. Det er dog ikke usandsynligt, at den procentvise andel af den årlige studenterproduktion vil overstige de nuværende 4 pct.

Det har endvidere vist sig, at interessen for højere forberedelseseksamen har været meget stor. Således begyndte 816 elever højere forberedelseskursus i 1967, 1632 elever i 1968, og i august 1969 vil omkring 2.400 påbegynde kurset. Tilgangen hertil må forventes at stige i takt med etableringen af nye højere forberedelseskurser. For så vidt andelen af dimittender fra højere forberedelseskurser, som vil søge uddannelse ved de sociale højskoler svarer til den nuværende andel af en studenterårgang,

kan man løseligt anslå det antal, der rekrutteres herfra til omkring 100 årligt. Hertil kommer et yderligere antal, som kvalificerer sig til optagelse gennem adgangsprøve.

Med udgangspunkt i disse beregninger kan efterspørgslen efter uddannelsespladser ved de sociale højskoler i 1975 som minimum anslås til ca. 650 stigende til ca. 850 i 1980.

c. Arbejdsmarkedets behov

Af det under Afsnit I beskrevne materiale fremgår det, at der er en del ledige socialrådgiverstillinger, og at et meget stort antal ikke-socialrådgivere udfører arbejde, som socialrådgiveruddannelsen sigter på. Endvidere fremgår det, at der er adskillige institutionsområder, der har ønsket en betydelig udvidelse af socialrådgiverstaben.

Undersøgelsen gør det sandsynligt, at der er et aktuelt behov for en fordobling af antallet af socialrådgivere og på lidt længere sigt (ca. 10 år) for en tredobling, altså til ca. 2.000 stillinger, inden for de traditionelle arbejdsområder. Behovet synes at være særligt stort inden for børne- og ungdomsforsorgen og særforsorgen, herunder åndssvageforsorgens institutioner, familievejledningen, kriminalforsorgen og sindsygevesenet.

Socialkontorerne i kommunerne har hidtil kun beskæftiget et meget beskedent antal socialrådgivere uden for børne- og ungdomsværnet, herunder familievejledningen. Det må antages, at der ved omlægningen af kommunernes sociale forvaltning i forbindelse med kommunalreformen og socialreformen vil blive efterspurgt adskillige socionomer (socialrådgivere). Hvor stor efterspørgslen vil blive, vil imidlertid være afhængig af, hvilke uddannelsesforanstaltninger, der i øvrigt træffes med henblik på dækning af dette områdes personalebehov.

Familievejledningen har kun beskæftiget et relativt lille antal socialrådgivere, men dette skyldes ikke mindst mangel på ansøgere. Såfremt virksomheden omlægges med henblik på mere komplicerede arbejdsopgaver eller et bredere felt end det forebyggende børneværnsarbejde, kan man forventelig på længere sigt regne med, at et større antal socionomer vil få tilknytning til familievejledningen.

Foruden ved de traditionelle sociale arbejdsområder må det påregnes, at også andre områder fremtidigt vil benytte sig af socionomer.

Omsorgen for ældre og handicappede uden for institutioner er først for nylig blevet lovfæstet og er endnu kun beskedent udviklet. Når arbejdet skal systematiseres og iværksættes i større skala, vil der utvivlsomt blive brug for en del socionomer, særlig med henblik på planlægning og koordinering af omsorgsarbejdet.

Undervisning i det sociale hjælpesystem og i metoder i social vejledning indgår i alle sociale uddannelser. Hertil vil der bl. a. blive brug for socionomer med en eller anden form for videreuddannelse. Med den ekspansion, som må forudses i de sociale uddannelser, kan det blive et betydeligt antal, der optages af undervisningsvirksomhed.

Det skal endelig nævnes, at private erhvervsvirksomheder, som endnu kun i få tilfælde har ansat socialrådgivere i forbindelse med personaleadministration og velfærdsforanstaltninger måske kan tænkes ligesom i an-

dre lande i højere grad at ville investere i trivselsforanstaltninger for personalet, bl. a. ved ansættelse af socionomer som personalekonsulenter.

Under hensyn til at så mange spørgsmål i forbindelse med arbejdsmarkedets behov endnu er uafklarede, vil man i det følgende alene tage udgangspunkt i den forventede tilgang til socionomuddannelsen ved beregning af den udvidelse af kapaciteten, som må anses for påkrævet.

Der skal i denne forbindelse henvises til, at Planlægningsrådet for de højere uddannelser i skitse for udbygningen af de højere uddannelser har anbefalet "at de eksisterende videregående uddannelser, som ikke henregnes til de højere uddannelser, men som stort set har det samme rekrutteringsgrundlag, udbygges i en sådan grad, at en utilstrækkelig undervisningskapacitet ikke fører til begrænsninger i den frie adgang til disse uddannelser. Det forekommer u hensigtsmæssigt, at kapacitetsbegrænsninger ved en række af de kortere varende og mindre kostbare uddannelser forøger presset på de højere og mere kostbare uddannelser. "

d Udvidelse af højskolernes kapacitet.

I det til socialministeriet afgivne budgetforslag samt anmærkninger til finansloven er højskolernes samlede kapacitet foreslået udvidet i finansåret 1969/70 til 275 nye studerende årligt med senere udvidelse til 325 nye studerende årligt i 1972/73. Dette antal svarer til ca. halvdelen af den uddannelseskapacitet, der skal til for at dække den forventede tilgang til højskolerne i 1972.

Hvis højskolernes kapacitet ikke er indrettet herefter, risikerer man en ophobning af adgangsberettigede i hastigt stigende mængde, som ikke kan komme i gang med uddannelsen. En sådan ophobning vil være uheldig, da den vil stille stigende krav til kapacitetsudvidelser med den konsekvens, at kapaciteten igen må indskrænkes, når situationen er normaliseret.

Det må derfor anbefales, at kapacitetsudvidelser påbegyndes snarest med sigte på at skaffe plads til det forventede antal adgangsberettigede, d. v. s. til ca. 650 nye studerende årligt i 1972-75 og derefter gradvis udbygning til 850 nye studerende årligt i 1980.

I øjeblikket fordeler studenterproduktionen sig med godt halvdelen øst for Storebælt og knapt halvdelen vest for Storebælt, hvilket kunne tænkes at være vejledende med hensyn til udbygningen af højskolerne i landsdelene. Det er imidlertid et spørgsmål, om man alene skal lade den nuværende fordeling af studentertallet danne grundlaget for udbygningen, idet behovet for arbejdskraft har vist sig at være vanskeligst at dække vest for Storebælt. Dette taler for, at kapacitetsudvidelserne af højskolerne vest for Storebælt skal ske med en noget større andel end fordelingen af studenterproduktionen indicerer.

En mere detaljeret plan for udbygning af de sociale højskolars undervisningskapacitet medtages ikke i nærværende redegørelse og vil i øvrigt være afhængig af hvilke andre uddannelsesopgaver, der vil blive henlagt til de sociale højskoler. Højskolerne forestår allerede nu et stigende antal kurser af forskellig varighed for medarbejdere på det sociale område.

Man skal imidlertid pege på, at højskolen i København meget hurtigt vil sprænge sine bygningsmæssige rammer, og at dette spørgsmål snarest må søges løst med henblik på at dække behovene indtil 1975. For så vidt

angår de yderligere behov efter 1975 skal man foreslå, at disse søges løst ved etablering af en ny social højskole på Sjælland, f. eks. i forbindelse med opbygningen af et nyt universitetscenter.

Endelig vil man mene, at man hurtigt må forberede oprettelsen af højskoler i takt med opbygningen af universitetscentre ved Ålborg og Esbjerg under forudsætning af, at det fornødne antal kvalificerede lærerkræfter kan skaffes.

e. Lærerkræfter

Ud over lederne er der ved de sociale højskoler i finansåret 1968/69 beskæftiget følgende heltidsbeskæftigede lærere:

København-højskolen:

- 1 lektor i 26. lønningsklasse (økonomi, socialpolitik),
- 2 lektorer i 24. lønningsklasse (henholdsvis psykologi og jura),
- 1 lærer i 23. lønningsklasse (socialrådgivningsmetodik),
- 3 lærere i 18. lønningsklasse (socialrådgivningsmetodik).

Århus-højskolen:

- 1 lærer i 21. lønningsklasse (socialret, socialrådgivningsmetodik).

Odense-højskolen:

Ingen.

Ved den teoretiske undervisning på højskolerne er endvidere beskæftiget et betydeligt antal timelærere. Bl. a. al undervisning i socialret ved København-højskolen og al undervisning i bl. a. juridiske fag og psykologi ved Århus-højskolen varetages udelukkende af timelærere. Til Odense-højskolen er (endnu) udelukkende knyttet timelærere.

Allerede under den nuværende uddannelsesstruktur er der af hensyn til tilrettelæggelsen af undervisningen behov for en udvidelse af antallet af heltidsbeskæftigede lærere. På de afgivne budgetforslag for de kommende 4 finansår er der stillet forslag om væsentlige udvidelser.

Ved den foreslåede omstrukturering af uddannelsens faglige indhold, hvorefter dette koncentrerer om afgrænsede fagområder, der læses i kursusform, må det - ud over den almindelige udvidelse af antallet af heltidsbeskæftigede lærere - anses for påkrævet med en ansvarlig leder for hvert af fagområderne, fagledere, hvis hovedopgave vil være at forestå den samlede tilrettelæggelse af undervisningen inden for de respektive fagområder og at medvirke til den fornødne koordinering af undervisningen mellem de enkelte fagområder.

Der er hidtil med hensyn til højskolernes lærerkræfter sondret mellem akademisk uddannede (jurister, økonomer, psykologer, læger) og socialrådgiveruddannede. For begge grupper vil det fortsat være hensigtsmæssigt, at der i et vist omfang sker ansættelse på timelærerbasis (eventuelt en noget fastere tilknytning svarende til lektoratsordninger); dette gælder navnlig for så vidt angår undervisningen i sociale lige og socialmedicinske fag samt undervisningen i institutionslære, idet undervisningen på disse områder må forudsætte, at den pågældende lærer har løbende kontakt med det

praktiske arbejde. Det ville være ønskeligt, hvis ansættelsesforholdene for samtlige lærere, d. v. s. også for de fag, hvor den faste tilknytning principielt må foretrækkes, kunne indebære en ordning med delvis undervisning og delvis praktisk arbejde, f.eks. at der bevares en vis begrænset tilknytning til praktisk arbejde, eller ansættelse ved højskolerne sker for en vis periode (udlånsbasis). Imidlertid vil sådanne ordninger kunne medføre en manglende koncentration med hensyn til undervisningsvirksomheden, ligesom det ville være uheldigt med en hyppig udskiftning af undervisningsvante lærere med nye og mindre erfarne, og ordningerne må i øvrigt antages at ville støde på visse ansættelsesmæssige hindringer.

Udgangspunkt for rekrutteringen af lærerne må være, at de pågældende har haft en forudgående praksis inden for deres område, og at de har pædagogiske forudsætninger for at undervise. Dels for at højne den almindelige undervisningsstandard, dels for at lette undervisningsopgaverne for nye lærere, bør der i ansættelsesforholdet indgå et læreruddannelsesprogram, der tager sigte på en pædagogisk uddannelse og vejledning af de pågældende. Der henvises herved til de lærerkurser, der er etableret i forbindelse med teknika. Der er på de sociale højskolars budgetforslag for finansåret 1969/70 bevilget 9.000 kr. til uddannelse af personale; ved etablering af egentlige uddannelsesprogrammer for højskolernes lærere vil der være behov for et betydeligere større beløb til dette formål.

Det lønsmæssige niveau for akademisk uddannede lærere bør - efter det hidtil gældende lønsystem - svarende til lignende uddannelsesinstitutioner, f.eks. teknika, være 19/24 og 26. lønningsklasse. For ikke-akademisk uddannede lærere bør ansættelse ske i mindst 21. lønningsklasse, idet det er af afgørende betydning at kunne skabe mulighed for ansættelse af de bedst kvalificerede inden for faget, og med mulighed for oprykning til 23. og 25. lønningsklasse.

Lederstillingerne ved de enkelte højskoler bør ligesom lederstillingerne ved seminarier og teknika placeres som rektorstillinger i 27. lønningsklasse.

Den foreslåede omstrukturering af uddannelsen nødvendiggør, at der inden for studieadministrationen oprettes særlige stillinger for studievejledere.

Som nævnt foran (side 29) anses det for ønskeligt med en vederlagsordning for praktiklærere.

6. DE STUDERENDES ØKONOMISKE VILKÅR

Det nuværende økonomiske grundlag for gennemførelse af uddannelsen er de studerendes egne midler suppleret med støtte fra Ungdommens Uddannelsesfond i de tilfælde, hvor betingelserne herfor er opfyldt. For tiden modtager ca. halvdelen af de studerende ved de sociale højskoler støtte fra Ungdommens Uddannelsesfond.

Må man er af den opfattelse, at de studerende også i fremtiden må følge de økonomiske betingelser, der til enhver tid er gældende for studerende i øvrigt her i landet.

Socionomuddannelsen i Sverige og Norge

SVERIGE

Uddannelsen til socionom foregår ved socialhögskolorna, hvoraf der findes fem (Stockholm, Göteborg, Lund, Umeå og Örebro) med en samlet kapacitet på ca. 4.000 studerende og med en årlig tilgang på omkring 1.000 nye studerende.

Socialhögskolorna er statslige. De sorterer direkte under undervisningsministeriet. Deres oprettelse og formål er fastsat ved kongelig bekendtgørelse. Et centralt organ, samarbetsnämnden för socialhögskolorna, hvori højskolernes rektorer har sæde, drager omsorg for, at uddannelsen ved de forskellige højskoler gøres ensartet, og har desuden til opgave at optage nye studerende. Optagelsen sker to gange årligt, i september og i januar.

Uddannelsen ved højskolerne er opdelt i en social linie, en forvaltningslinie og en teoretisk linie. Uddannelsen varer $3\frac{1}{2}$ år og afsluttes med socionomeksamen, som kan lægges til grund for licentiatstudier ved universiteternes samfundsvidenskabelige fakulteter.

Socionomuddannelsen består af et 1-årigt samfundsvidenskabeligt grundkursus, som er fælles for alle studerende, og som sigter på at give en bred og alsidig orientering om svensk samfundsstruktur. Derefter følger specialstudier (betygsstudier) i erhvervsorienterede fagområder, som giver mulighed for fordybelse og specialisering. Linieopdelingen markeres ved, at visse hovedområder skal indgå i eksamen på den sociale linie, respektive forvaltningslinien. Der gives i øvrigt stor valgfrihed med hensyn til kombinationen af fagområder. Specialstudierne omfatter $1\frac{1}{2}$ år på de erhvervsorienterede linier og 2 - 3 år på den teoretiske linie.

I uddannelsen på den sociale linie og forvaltningslinien indgår endvidere et års praktik, som fordeles på 3 perioder, der alternerer med specialstudierne. De 2 af praktikperioderne er på 5 måneder og den tredje på 2 måneder. Denne sidste praktikperiode henlægges som oftest til sommerferien og vil ofte have karakter af ferievikariat. De to andre praktikperioder er ulønnede for de studerende, hvorimod praktiklæreren oppebærer et vederlag fra højskolerne.

Det almene grundkursus omfatter følgende fagområder: Retskundskab herunder forvaltningsret, statskundskab, samfundsøkonomi med socialpolitik, statistik, sociologi, psykologi og praktisk forvaltningskundskab. Undervisningen på grundkursus omfatter gennemsnitlig 14 timer ugentlig. Hvert fagområde læses samlet over en periode af 2-3 måneders varighed. I almindelighed læses to fagområder sideløbende. Kundskabskontrol i de forskellige fagområder sker gennem skriftlige prøver.

Specialkurser findes inden for følgende fagområder: Retskundskab herunder forvaltningsret (civilret og socialret), statskundskab, samfundsøkonomi med socialpolitik, sociologi, psykologi samt social metodik.

For at studere ved socialhøjskolerne fordres studentereksamen, handelsgymnasieeksamen eller ingeniøreksamen eller de til studentereksamen svarende kundskaber i fagene svensk, engelsk, historie, samfundskundskab og matematik, dokumenteret igennem en særlig prøve.

I tilfælde af at antallet af kvalificerede ansøgere er større end antallet af pladser, optages sådanne ansøgere, som har de højeste gennemsnitskarakterer.

Ved socialhøjskolen i Stockholm afholdes hvert år et videreuddannelseskursus af fem måneders varighed med hovedvægten på socialrådgivningsmetodik, psykologi, psykiatri og sociologi. Kurset står åbent for socionomer med uddannelse på den sociale linie og med praktisk erfaring fra kvalificeret socialt arbejde.

NORGE

Socionomuddannelsen i Norge foregår ved Norges kommunal- og socialskole i Oslo, sosialskolen i Stavanger, sosialskolen i Trondheim og endelig ved Norske Kvinners Nasjonalråds Sosialskole i Oslo. Socialskolerne har en samlet kapacitet på ca. 500 studerende. Den årlige tilgang af nye studerende er på 150-200.

Alle 4 socialskoler er underlagt Kirke- og Undervisningsministeriet, men kun de 3 første er statslige. Et centralt organ, Rådet for sosialarbeideruddannelsen i Norge har ansvar for optagelsen af studerende samt for eksamensordninger og praktik. Rådet er endvidere rådgivende over for ministeriet i spørgsmål vedrørende uddannelsen.

Ved Norges kommunal- og socialskole er uddannelsen opdelt i en kommunal og en social linie. Fagene retslære, samfundsøkonomi samt stats- og kommunalkundskab er fælles for begge linier. Kommunallinien omfatter desuden fagene kommunalkundskab, forvaltningsret, skatteret, kommunal bogføring og offentlig økonomi, mens den sociale linie omfatter fagene socialret, socialmedicin, psykologi, kriminologi, psykiatri, socialrådgivning og erhvervsvejledning. Uddannelsen ved socialskolerne i Stavanger og Trondheim svarer til den sociale linie på Norges kommunal- og socialskole i Oslo. Uddannelsen ved Norske Kvinners Nasjonalråds Sosialskole følger nogenlunde de samme retningslinier som de øvrige skoler.

Uddannelsen er 3-årig ved alle skolerne. I uddannelsen indgår ca. 10 måneders praktik, som er henlagt til 2. og 5. semester.

Optagelsesbetingelserne er studentereksamen eller en prøve i norsk, engelsk, historie og samfundslære svarende til studentereksamens pensum. Studerende skal være fyldt 20 år inden optagelsen. Da ansøgermængden er større end skolernes kapacitet, optages fortrinsvis studerende med praktisk erfaring inden for det sociale arbejdsområde.

